

dit : *Hoc facite*, quomodo illa verba non sunt essentialia, et de necessitate praecepti divini? Rursus, quis dicat, Græcos aliis, vel paucioribus verbis consecrasse, quam Christum? Ac denique quis credat, Christum, omnibus illis verbi consecrando, omnia instituisse, et omnibus dedit virtutem ad efficiendam consecrationem, simulque voluisse, aut permisisse, ut pauciora verba sufficerent, cum hujus rei nullum sit exemplum, nullum testimonium, nullave ratio sufficiens? Et confirmatur, nam par ratione posset quis dicere, quamvis Christus instituerit ad baptizandum illa verba : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, nihilominus, si aliquis haec sola proferat : *Ego te baptizo*, illa sola sufficere, quia tunc constituunt integrum propositionem, quæ videtur baptismi effectum significare. Vel e contrario posset alius dicere, in forma absolutionis, esse substantiale illam additionem : *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, que usu communi adhiberi solet, et non perfici effectum, donec illa absolvatur, quia est quasi suspensa integra significatio totius propositionis. Et eadem ratione, posset quis in forma calicis addere haec verba : *Hic est sanguis meus infiniti valoris*, vel quid simile, et dicam non fieri consecrationem, donec illa determinatio absolvatur, et ita illa verba dici substantialia; quod satis absurdum est. Quod si quis dicat, haec exempla non esse similia, quia hujusmodi additiones non sunt ex verbis Christi, hoc sane nihil refert, quia verba non sunt de substantia formæ, quia sunt a Christo dicta; sed quia sunt a Christo instituta, ut per ea fiat consecratio. Deinde, licet exempla adducta per se non convincant, sunt tamen efficacia ad refellendum fundamentum contrariae sententiae, quia omnis determinatio prædicati, undecumque sumpta sit, potest dici suspendere significacionem propositionis, et mutare veritatem ejus. Nam si quis dicaret : *Hic est sanguis veteris Testamenti*, aut, *Verbo non unitus*, tota propositio falsa redderetur; ergo, si hoc satis est ad suspendendam efficaciam, id fiet, etiam si additione sumpta non sit ex verbis Christi; nullus autem, ut existimo, hoc concedet, alias fieret effectus, postquam verba Christi omnino non existunt, per aliquod aliud voluntarie additum.

15. *Illa verba, Hic est calix sanguinis mei, vel equivalentia, sunt de essentia formæ, et de substantia ejus.* — Quocirca dicendum est non hac quæstione primo, sola illa verba : *Hic*

est calix sanguinis mei, vel equivalentia, esse de essentiæ, necessitate, ac substantia hujus formæ, et in illis solis esse totam efficaciam; atque adeo in ultimo instante prolationis eorum perfici transubstantiationem vini. Haec omnia convincunt rationes factæ pro secunda sententia, et contra tres ultimas. Neque fundamenta primæ opinionis nova indigent solutione, quia ostensum est, neque ex Scriptura, neque ex Ecclesiæ usu aliud haberi. Ratio vero sumpta ex determinatione prædicati, qua etiam nitebatur ultima opinio, manifestus exemplis rejecta est, eo vel maxime, quod hujusmodi additione non semper suspendit significacionem aut veritatem proprie præcedentis propositionis simplicis, sed interdum est per modum alterius partis formaliter, aut virtute componentis unam hypotheticam propositionem, et tunc non suspenditur veritas; et hoc sensu intelligendum est, dixisse Christum : *Hoc est corpus meum*, et postea subjunxit, quod pro vobis tradetur, simpliciter affirmando primum, et quasi copulando secundum; et idem omnino dicendum est de verbis calicis, quæ prout nunc proferuntur a sacerdotibus, minorem difficultatem habent, quia illa additione, qui pro vobis effundetur, solum materialiter refertur, et ideo non suspendit veritatem formæ essentialis, quæ formaliter profertur. Et hoc argumentum etiam probat illa verba neque esse essentialia, neque substantialia, proprio loquendo. Neque exempla, quibus ultima opinio utebatur ad distinguenda verba essentialia a substantialibus, sunt ad rem; nam pronomen *Ego* in forma baptismi neque essentiale est, neque substantialie, teste D. Thom. supra, quest. 66, art. 5, ad 3. Nomen autem *calicis*, quatenus concurret ad significacionem essentialiæ, essentialie est, neque potest sine illo perfici consecratio, nisi quatenus mutari potest in equivalentis, quod commune est omnium formarum verbis. Secundum autem exemplum Soti non est ad rem; cum primum enim perficitur sensus formæ, perficitur etiam consecratio, sive ultima syllaba brevius, sive diutius protrahatur, et idem est in ablutione baptismi; cum primum enim est sufficiens ablution, si forma integra sit prolata, perficitur sacramentum, et quidquid postea fit, non est de substantia sacramenti, nisi sit quæstio de nomine. Denique exemplum de confessione non est ad rem, quia materia sacramenti poenitentiae non est definita ad haec vel illa peccata, sed est sim-

pliciter confessio, vel omnium mortalium, quæ fuerint in conscientia poenitentis, vel venialium, quæ poenitens clavibus subjecere voluerit; et ideo quoad hoc definire tantam vel talem materiam, pendet partim ex conscientia, partim ex voluntate poenitentis; at vero forma sacramenti est certa, et definita ex institutione Christi.

16. *Reliqua verba, quæ post pronomen, mei, sequuntur, sunt de necessitate præcepti Ecclesiastici.* — Addo vero ultimo, de necessitate præcepti Ecclesiastici esse, præsertim in Latina Ecclesia, ut omnia illa verba proferantur in consecratione sanguinis. Haec est communis sententia, quæ probari potest, vel quia in re aliquo modo dubia, eligenda est via certior, cum sine incommodo possit fieri; vel certe, quia in re adeo gravi, Ecclesiæ consuetudo et traditio habet vim præcepti; et juxta hanc assertionem conantur aliqui exponere D. Thom., quod solum intellexerit, illa verba esse de necessitate præcepti, et quodammodo de substantia formæ non formaliter, sed materialiter, quatenus relative proferuntur, et necessaria sunt ad narrandum integre verba Christi. Sed est dura expositio, et præter mentem D. Thom., ut in commentario articuli dixi. Quocirca non existimo, injuriam fieri D. Thom., si propter multarum Ecclesiarum, et liturgiarum auctoritatem ab ejus opinione discedamus, quam sine dubio ipse mutasset, si vel prædictas liturgias, vel aliarum Ecclesiarum usum agnovisset. Quod enim non agnoverit, signum est, quod nullam earum mentionem in articulo faciat. Unde, cum aliis argumentis utcumque satisfaciat, de hoc nihil dicit; nec invenio, quid probabiliter responderi posset.

SECTIO II.

Utrum haec verba, *Hic est calix sanguinis mei*, sint essentialia et immutabilia.

4. *Diximus*, hanc formam esse simpliciter necessariam; superest, ut singulorum verborum ejus rationem et immutabilitatem explicemus. Ex his autem quinque verbis tria sunt ejusdem rationis cum similibus verbis consecrationis formæ panis, scilicet, pronomen *hic*, quod, ut supra diximus, potuissest in neutro poni, quamvis nunc propter consuetudinem Ecclesiæ, peccatum esset talem mutationem facere; item verbum *est*, et pronomen *mei*. Haec igitur explicata sunt ex dictis in præced. disputat.

2. *Certum est posse loco horum verborum, calix sanguinis, ponit tantum verbum, sanguis.*

— Solum ergo exponenda sunt illa verba : *Calix sanguinis*. Et primo dubium non est, quin loco illorum ponit sola vox *sanguis*, in recto, dicendo : *Hic est sanguis meus*, sicut Matthæus et Marcus dixerunt, quia his verbis sufficienter significatur conversio vini in sanguinem Christi. Et in sensu aliis æquivalenti, ut jam dicam. Quocirca non immrito dubitari potest, cur Ecclesia Latina, prætermis verbis Matthæi et Marci, quæ clariora erant, et sine figuris ac metaphoris, elegerit potius uti verbis illis obscuris, ac metaphoram continentibus. Videtur enim melius fuisse uti verbis propriis, tum propter majorem claritatem, et uniformitatem inter utramque formam; tum, ne hinc sumerent occasionem heretici metaphorice interpretandi cætera verba harum formarum. Sed imprimis sufficit Romanæ Ecclesiæ auctoritas, ut credamus, convenientissimum fuisse, uti his verbis; deinde Paulus et Lucas nomen *calicis* posuerunt, et verisimile est, Petrum hujusmodi verba Romanæ Ecclesiæ tradidisse. Et congruentia adjungi potest, quia illa vox proprie significat sanguinem, ut potabilem, et ita in voce *sanguinis*, nulla est metaphora, et accommodata significatur, prout est sub altera specie hujus sacramenti. Deinde vox *calix*, quamvis metonymice possit exponi, ut accipiatur pro re contenta in calice, ut idem sit, calix sanguinis, quod, potus sanguinis, seu, sanguis in calice contentus, tamen haec acceptio tam est usitata et frequens, ut omnino clara sit, et propriæ significationi æquivaleat; et haec est communis expositio Theologorum, D. Thom. hic, et in 4, d. 8; ubi Bonavent., 2 part., art. 4, quæst. 2; Richard., art. 3, quæst. 2, ad 5; Palud., quæst. 4; Gabriel., lect. 52 in can.; Anton., 3 part., tit. 43, cap. 5, § 4. Cavendum vero est, quod aliqui dicunt, calicem quidem sumi metonymice pro contento, non tamen pro sanguine, sed pro vino, ut sensus sit : *Hoc est vinum sanguinis*, id est, quod convertitur in sanguinem. Nam hoc modo esset improppria, et in rigore falsa locutio in termino prolationis ejus; esset enim affirmativa propositio de subjecto non supponente; quia tunc non est vinum, quod convertendum est in sanguinem, sed tantum est sanguis, in quem conversum est vinum. Vel, ut esset vera locutio, fatendum esset, tunc non esse factam conversionem, quod falsum est. Item, verba in

proprietate sumpta non habent illam significationem, sed voluntarie sic exponuntur. Probabile autem est, quod dixit Titelmanus in expositione Canonis, calicem proprie sumi pro vase ipso, ut sensus sit: Hoc est vas sanguinis mei, id est, continens meum sanguinem. Quæ expositio quoad sensum coincidit cum prima, illa tamen prima est magis usitata, et accommodata modo loquendi. Sicut cum dixit Christus: Qui dederit calicem aquæ frigidæ, etc., non est sensus, qui dederit vas continens aquam; non enim oportet dare ipsum vas ad obtinendum illud præmium, sed aquam contentam in vase. Addit vero D. Thom., quem alii sequuntur, retentum esse nomen calicis ad metaphorice significandam passionem, quæ per separatam vini consecrationem significatur; quia nomine calicis solet in Scriptura passio significari, ut constat Matthæi 20, et Joannis 6; quæ tamen metaphora ita intelligenda est, ut non excludatur alia significatio immediata, et quasi propria, et cum illa conjugatur.

3. Gravé peccatum est mutare verba, *Hic est calix*, etc., in hæc, *Hic est sanguis meus*, licet nulla sit substantialis mutatio. — Sed quæres, an nunc liceat mutare illa verba: *Hic est calix sanguinis mei*, in hæc, *Hic est sanguis meus*; constat enim, hanc non esse mutationem substantialiem, tum quia multi Patres eam formam tradunt; tum etiam quia apertissime significat consecrationem, et in re eundem habet sensum; unde videri potest licita hæc mutatio, tum quia fere nulla est; tum etiam quia verisimile est, Christum fuisse hac forma usum, ut ex Matthæo et Marco colligi potest. Nihilominus tamen in Ecclesia Latina non existimo, posse fieri hanc mutationem sine gravi peccato, ut Soto, et alii affirmant; non solum propter scandalum, sed etiam propter Ecclesiæ consuetudinem et traditionem, a qua non licet in re tam gravi discordare. At vero si in Ecclesia Græca, vel in alia regione esset consuetudo utendi illis verbis, sine ullo peccato posset observari. De Christi autem facto non satis constat, an ipse usus fuerit uno, vel altero dicendi modo, quia in sacra Scriptura uterque habetur. Quanquam enim ipse alterutro tantum dicendi modo usus fuerit, tamen cum idem sit sensus, salva historiae veritate, potuit illius factum utroque modo referri; verisimile autem est, usum fuisse voce, *calicis*, quia præter Lucam et Paulum, traditio Apostolica hoc magis indicat.

SECTIO III.

Utrum Ecclesia convenienter addiderit huic formæ alias partibus.

4. Ratio dubitandi esse potest, quia non omnia illa verba habentur in Evangelio. Item quia, ut diximus, non omnia sunt essentialia; ergo non debuerunt conjungi cum formâ essentiali, et præsertim sub eodem tenore, et rito.

2. *Omnia verba, quæ in calicis consecratione profert Ecclesia, a Christo Domino in eadem consecratione sunt prolata.* — Dicendum vero est, primo, omnia illa verba esse prolata a Christo. Hæc est communis sententia, et mihi certa, etsi illam in dubium revocet Palacius, dist. 8, quest. 4. Tenet D. Thom. hic; Alens., 4 part., quest. 33, art. 4; Bonavent., Scot.,

4. *Dubium. — Solutio.* — Tandem quæres: Quid si mutatio fiat in illa verba Luc. : *Hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, vel*, ut Paul. dixit: *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine?* Aliquis enim videtur hæc mutatio substantialis, et illa verba non sufficere, quia non videntur significare conversionem, neque in illis videtur affirmari de hoc contento in calice, quod sit sanguis Christi, sed quod sit testamentum, quod videtur esse quid extrinsecum et metaphoricum. Nihilominus censeo verius esse, illam mutationem non esse substantialem, sed formam a Luca et Paulo positam, esse in rigore sufficientem, quia, ut sæpe dixi, verisimilius est, quemlibet Evangelistam, et Paulum, retulisse ritum essentialium, præsertim cum Paulus dicat, se referre traditionem, quam, qui servaverit, verum sacramentum conficiet, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem.* Item quia, revera, sensus illorum verborum est idem in substantia, etsi aliquid accidentarium addatur; affirmatur enim in illa propositione, hunc calicem esse sanguinem Christi, quo novum Testamentum stabilitum est, et confirmatum. Addo vero, grave esse peccatum, illam mutationem facere, tum propter rationes nuper factas; tum propter nonnullum periculum; tum denique, quia licet Evangelista, referendo historiam, interponat illam particulam, *Testamentum*, inter essentialia verba, quia magis refert modo historico, quam rituali, tamen in rito sacrificandi non licet mutare ordinem, et contextum verborum essentialium, quem Ecclesia servat.

Palud., et reliqui Doctores, dist. 8; et fere omnes Theologi citati in sect. 2; Durandus, lib. 4 Ration., cap. 41; idem significat, licet non expresse affirmet, Innocentius, in capit. Cum Marthæ, de Celebrat. Missarum. Ubi inquit, licet non omnia illa verba ab Evangelistis referantur, referri tamen fere omnia, et cætera traditione constare, esse dicta a Christo. Quod etiam confirmat canon Missæ illis verbis: *Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic est calix*, etc., ubi omnia verba subsequentia referuntur, ut dicta a Christo. Hoc igitur certum est. An vero dicta fuerint eo ordine, quo in canone profertur, non est certum, quia neque scriptum est, neque traditum, neque oportet ut quæ referuntur, eodem ordine gesta sint. Unde et Evangelistæ in ordine referendi hæc et alia verba, varii sunt, et Clemens Papa loco supra citato, illo ordine indicat fuisse dicta; ergo hoc ad veritatem et substantiam mystrii non refert.

3. *Omnia hæc verba sunt convenienter posita in forma consecrationis.* — Dico secundo, illa omnia verba convenienter fuisse conjuncta in forma consecrationis. Est etiam certa conclusio, quæ primo sufficienter probatur ex usu Ecclesiæ. Secundo, in formis aliorum sacramentorum interdum aliquid adjungitur, ad majorem ornatum, vel expressiorem significationem; ut in forma absolutionis adjungi solet invocatio Trinitatis, et similiter in forma extrema unctionis adduntur aliæ particulae. Tertio, quia illa omnia sunt verba Christi, et magis explicant effectum, dignitatem, et excellentiam hujus sacramenti, et sacrificii, ut recte hic explicat D. Thom., in solutionibus argumentorum, et Alensis supra, articulo quarto. Et declaratur breviter discurrendo per singula verba.

4. *Singulatim explicantur verba addita formæ calicis.* — Prima ergo particula est: *Novi et æterni Testamenti*; quæ duplice exponi potest. Primo, hunc esse sanguinem Christi, quo novum Testamentum firmatum est, quia, ut dicitur ad Heb. 9: *Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa*; et ideo novi Testamenti mediator est; ubi enim testamentum est, mors necesse est, intercedat testatoris. Secunda expositio colligitur ex eisdem verbis Pauli; Testamentum enim novum dicitur promissio æternæ hereditatis, juxta illud: *Novi Testamenti mediator est, ut reprobmissionem*

accipiant, qui vocati sunt, æternæ hereditatis. Nam in Testamento veteri, quatenus tale erat, præcipue fiebant temporales promissiones; in novo autem factum est novum quoddam promissionis genus; et ideo novum Testamentum dicitur, quia homines interius renovat. Dicitur autem æternum, et quia æterna bona promittit, et quia hoc Testamentum et sacrificium sanguinis Christi, quo firmatum est, usque ad finem sæculi durabit; neque illi alia lex, aut sacrificii genus succedit; et propterea hic sanguis dicitur esse novi Testamenti, quia hoc sacrificium proprium est novæ legis, et non est sanguis hircorum, aut vitulorum, sicut erat in sacrificiis veteris legis.

5. Secunda particula est, *Mysterium fidei*. In qua primum indicatur, hoc sacramentum esse unum ex mysteriis fidei maxime redditis et abditis, in quo aliud videtur, aliud sub speciebus latet. Unde hæc particula additur in fine consecrationis totius sacramenti, ad altitudinem hujus sacramenti explicandum; vel certe, quia in consecratione sanguinis expressius representatur passio Christi, quæ est maximum mysterium a sæculis absconditum, et in omnibus veteribus sacrificiis præfiguratum; in hoc vero, quoad rem oblatam, vere ac realiter contentum, quoad ipsam vero effusionem sanguinis, mirabiliter representatum.

6. Tertia particula est: *Qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* De quibus verbis nonnulla sunt in superioribus dicta; an, scilicet legendum sit effunditur, vel effundetur, et an explicandum sit de effusione cruenta in passione, vel de sacramentali. Et diximus, proprium, et littorale sensum esse de reali effusione facta in passione; quo posito, difficiles sunt illæ particulae: *Qui pro vobis, et pro multis.* Et communis expositio esse videtur, per illas non explicari sufficientiam, sed efficaciam passionis Christi; et ideo dicitur *pro vobis*, scilicet, qui præsentes estis, et *pro multis*, id est, pro aliis etiam electis, et predestinatis. Ita explicantur Paludanus, Richardus, et alii, et habetur hæc expositio in Catechismo Pii V, et ratio adjungi potest, quia hoc sacrificium in cruentum institutum est ad applicandum meritum et valorem passionis Christi; applicatio autem magis pertinet ad efficaciam, quam ad sufficientiam; et ideo illa potius per hæc verba significata est. Sed contra hoc obstat, quia, si illa particula *pro vobis* refer-

tur ad praesentes Apostolos, inter eos erat Judas reprobus; ergo non potest significare efficaciam, sed sufficientiam. Et ideo alii ita concedunt, quibus favent Chrysostomus, et Theophylactus, dum ita exponunt, *pro vobis*, scilicet, discipulis meis, qui praesentes estis, et *pro multis*, id est, pro aliis omnibus; nam omnes etiam multi sunt. Vel aliter cum D. Thom., *pro vobis*, id est, pro sacerdotibus, qui offerunt, et *pro multis*, id est, pro laicis omnibus, pro quibus offertur. Vel aliter, *pro vobis*, id est, Iudeis, ex quibus Apostoli erant, et *pro multis*, id est, pro gentibus, ex quibus majori ex parte erat Ecclesia congreganda. Quae omnes expositiones accommodari possunt, sive intelligamus, hic esse sermonem de effusione sanguinis Christi quoad sufficientiam, quod est valde probabile; sive, quoad efficaciam tantum, quod frequentius Scholastici docent. Et defendi etiam potest, dicendo, *pro vobis*, non supponere pro omnibus Apostolis praesentibus, sed pro electis, quibus revera sanguis Christi profuturus erat.

ARTICULUS IV.

Utrum praedictis verbis formarum insit aliqua vis creata, effectiva consecrationis (infra, art. 5 corp. Et 4, dist. 1, quæst. 1, art. 4, quæst. 2; et dist. 8, q. 2, art. 3; et dist. 10, in expos. lit., ad 6 et 8).

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis formarum non insit aliqua vis creata, effectiva consecrationis. Dicit enim Damascenus in quarto libro (Orthod. fid., cap. 14, circa med.) : Tota virtute Spiritus Sancti fit conversio panis in corpus Christi. Sed virtus Spiritus Sancti est virtus increata; ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.

2. Præterea, opera miraculosa non sunt aliqua virtute creata, sed sola virtute divina, ut in prima parte habitum est (q. 110, art. 4). Sed conversio panis et vini in corpus et sanguinem Christi, est opus non minus miraculosum, quam creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in utero virginali, quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

3. Præterea, prædicta verba (posita in art. 2 et 3, in argum. 1), non sunt simplicia, sed ex multis composita, nec simul, sed successive roferuntur. Conversio autem prædicta, ut præ dictum est (quæst. 73, art. 7), fit instanti, unde oportet, quod fiat per simplicem

virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

Sed contra est, quod Ambrosius dicit in libro 4 de Sacramentis (c. 4, ante med., t. 4): Si tanta est vis in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, et in aliud commutentur. Et sic quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi in aliud creaturam mutat.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, nullam virtutem creatam esse, nec in prædictis verbis (art. 2 et 3 positis, in argum. 1), ad transubstantiationem faciendam, nec etiam in aliis sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. Quod, sicut supra habitum est (q. 62, art. 1, 3, 4), et dictis Sanctorum repugnat, et derogat dignitati sacramentorum novæ legis. Unde, cum hoc sacramentum sit præ cæteris dignius, sicut supra dictum est (q. 65, art. 3), consequens est, quod in verbis formalibus hujus sacramenti, sit quedam virtus creata ad conversionem hujus sacramenti faciendam; instrumentalis tamen, sicut et in aliis sacramentis, sicut supra dictum est (quæst. 62, art. 4 et 4). Cum enim hac verba ex persona Christi proferantur, ex ejus mandato consequuntur virtutem instrumentalem a Christo, sicut et cætera ejus facta, vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, ut supra dictum est (quæst. 62, art. 4).

Ad 1 ergo dicendum, quod cum dicitur, sola virtute Spiritus Sancti panem in corpus Christi converti, non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma hujus sacramenti, sicut cum dicitur: Solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli.

Ad 2, dicendum, quod opera miraculosa nulla creatura potest facere, quasi agens principale, potest tamen ea facere instrumentaliter, sicut ipse tactus manus Christi sanavit leprosum. Et per hunc modum verba Christi convertunt panem in corpus Christi. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corpus Christi formabatur, ut aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentalis virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquid extrellum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari, unde non est simile.

Ad 3, dicendum, quod prædicta verba (posita in art. 2 et 3, in arg. 1), quibus fit

consecratio, sacramentaliter operantur. Unde vis conversiva, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione ultimæ dictionis terminatur; et ideo in ultimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus est simplex, ratione simplicis significati, licet in ipsis verbis exterius prolatis sit quædam compositio.

COMMENTARIUS.

1. Sententia D. Thom., inesse verbis virtutem effectivam consecrationis. — Hæc quæstio duplice intelligi potest, primo de vi verborum, an sit res aliqua, vel qualitas, superaddita ipsis. Secundo absolute de virtute efficiente verborum, id est an vere et realiter efficiant. Priorem sensum indicare videntur verba tituli articuli; posterior autem est verus, et in eo intelligenda est resolutio D. Thom. affirmantis, esse in his verbis virtutem effectivam consecrationis; idem enim censet D. Thom. de hac forma, quod de omnibus aliis sacramentis novæ legis, et de formis eorum, de quibus in superioribus expli cuius, quid D. Thom. censuerit.

2. In solutione ad secundum duo notanda sunt. Primum est, quod D. Thom. ait, non potuisse in conceptione Christi aliquid concurrere ad ipsius Christi formationem. Duo enim in illa conceptione intelligi possunt: primum est dispositio et organizatio, usque ad animæ introductionem; secundum est unio ad Verbum. Primum licet quoad modum miraculose factum sit, quoad terminum vero totum fuit naturale; et ita fieri potest, ut aliqua causa secunda effective ad illud concurrerit, non quidem, ut instrumentum ejusdem corporis Christi, sed, vel ut causa secunda, quæ aliquid in eo instante operari poterat saltem dispositio, vel ut instrumentum a Deo elevatum. Secundum, scilicet, unio ad Verbum, fieri non potuit a causa secunda proprie; existimo tamen non repugnare fieri a creatura, ut ab instrumento Dei; nec D. Thom. hoc loco id negat; sed solum, potuisse creaturam, ut instrumentum humanitatis Christi, concurrere ad conceptionem et formationem corporis sui; fieri enim non potest, ut aliqua res concurrat ad suam absolutam, seu primariam productionem, ut etiam in superioribus dictum est. Secundo est in eadem solutione advertendum, D. Thom. obi-

ter attingere differentiam inter instrumentum transubstantiationis, et creationis, quia in creatione, inquit, nihil extrasecum supponitur, ad quod possit actio instrumenti terminari, seu in quo possit versari, sicut in transubstantiatione supponitur panis. Quæ verba obscurissima esse videntur, quia actio instrumenti proprie et per se non terminatur ad extremum, quod desinit esse, quod propriæ est terminus a quo, sed ad extremum, quod incipit esse, quod est terminus ad quem, qui etiam in creatione reperitur. Quod vero in transubstantiatione supponatur materia, ex qua, tanquam ex termino a quo, fiat aliud, non videtur referre, ut sit possibile instrumentum transubstantiationis, non vero creationis, quia illa materia, quæ supponitur in transubstantiatione, non est subjectum illius actionis, per quam fit terminus ad quem, sed illa actio est similis creationi sine subjecto, ut supra disputatum est. Quocirca existimo non posse assignari rationem sufficientem differentiæ, nisi negando instrumentum transubstantiationis, et actionem, per quam fit; de qua re dicemus statim, disputatione sequente.

3. In solutione ad 3, docet D. Thom. verba sacramentorum efficere in ultimo instanti prolationis; quæ res in materia sacramentorum in genere disputata est.

ARTICULUS V.

Utrum prædictæ locutiones sint veræ (4, d. 13, q. 2, art. 1, quæst. 4).

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod prædictæ locutiones non sint veræ. Cum enim dicitur, Hoc est corpus meum, ly, hoc, est demonstrativum substantiæ. Sed secundum prædicta (art. 2), quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis, quia transubstantiatio fit in ultimo instanti prolationis verborum. Sed hæc est falsa: Panis est corpus Christi; ergo et hæc est falsa: Hoc est corpus meum.

2. Præterea, hoc pronomen, hoc, facit demonstrationem ad sensum. Sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. Ergo hæc locutio non potest esse vera: Hoc est corpus meum.

3. Præterea, hæc verba, sicut dictum est (art. præced.), sua significatione efficiunt conversionem panis in corpus Christi. Sed causa